

LA “DEMONOMANIA” DE BRÀFIM. MARÇ DE 1822. UNS ALDARULLS REIALISTES EN EL CONTEXT DEL TRIENNI LIBERAL

Josep Santesmases i Ollé

Dins dels enfrontaments i les revoltes que s'originaren durant l'època del Trienni Liberal (1820-1823) hem d'incloure uns fets succeïts a la població de Bràfim el mes de març de 1822, poc temps abans que s'alcessin partides armades a diversos indrets de Catalunya. A tall d'exemple hi hem de significar la que encapçalà el bisbalenc Joan Romagosa, la qual, en un principi, es movia per l'espai muntanyós que separa les comarques de l'Alt Camp, el Baix i l'Alt Penedès i l'Anoia.¹ Cal recordar que la partida de Romagosa portà la tragèdia a Vila-rodona el mes de juliol d'aquell mateix any, deixant-hi el rastre de 30 morts.² Per situar-nos en l'entorn, també hem de tenir present l'aixecament de la partida de Joan Rafi Vidal de Vilabella, que amb un centenar d'homes s'afegí a la de Romagosa.³

La informació que ens permet fer aquest estudi prové d'un petit expedient conservat a l'Arxiu de la Diputació de Barcelona.⁴ Aquesta informació, que ja la va citar Jaume Torras,⁵ inclou documents dels caps de les milícies nacionals voluntàries de Valls i Vila-rodona, de l'Ajuntament de Bràfim, del metge del poble Antoni Bosch i Cardellach i del cap superior polític.

---

¹ Qui ha estudiat el Trienni Liberal en el territori proper al Gaià ha estat Ramon ARNABAT. Entre d'altres estudis citem: *Liberals i reialistes. El Trienni liberal al Penedès (1820-1823)*. Lleida, 1997. També recordem l'article “El Trienni liberal a Vila-rodona i a l'Alt Camp” publicat a *La Resclosa*. 2. Vila-rodona, 1998.

² Ho vaig tractar en el meu llibre *El segle XIX a Vila-rodona*. Valls, 1984.

³ Vegeu Jaume AGUADÉ I SORDÉ: *Joan Rafi Vidal (un heroi de Vilabella) cap dels Malcontents*. Valls, 1998.

⁴ A.Dip.B. Ligall 169. Año 1822. Seccion de Gobierno Politico. Expediente sobre ocurrencias en la Villa de Brafim con motivo de un enfermedad llamada Demonomania.

Durant el període del Trienni, en moltes poblacions es va constituir la Milícia Nacional Voluntària, cos d'homes voluntaris que esdevingueren un dels reforços més significatius al govern constitucional i als canvis que provocarien, com a reacció, enfrontaments entre reialistes i liberals. A Bràfim la trobem constituïda, no sabem amb quants membres, i comandada per Pere Garriga, denominat com a comerciant. Depenent del nombre de milicians locals, el control de l'ordre, la pròpia seguretat del milicians i el respecte envers els símbols constitucionals, podia imposar-se més o menys, en relació amb els simpatitzants de la causa reialista locals. Tanmateix, poca cosa podien fer davant l'entrada de partides, com la de Romagosa, formades per centenars d'homes. La fragilitat d'alguna Milícia Nacional Voluntària (MNV) ens queda reflectida en el cas dels pobles de Bràfim i del Pla de Santa Maria:

Los pueblos de Bráfim y Pla están seducidos y engañados. En el primero van patrullas con el alcalde gritando por la noche, muera la constitución, mueran los milicianos, y los pocos buenos que allí hay se han visto insultados en sus propias casas, tirando tiros y obligados por último a abandonar su patrimonio y haberes. En el segundo se ha visto fusilada de noche la lápida de la Constitución⁶ y los 7 o 8 milicianos voluntarios que allí hay se ven amenazados todos los días y expuestos a perder sus vidas, sin que el Alcalde (que tengo entendido tiene buenos sentimientos) haya podido evitar exesos semejantes.⁷

LA VERSIÓ DELS FETS SEGONS EL TESTIMONIATGE DE LA MILÍCIA NACIONAL VOLUNTÀRIA DE VILA-RODONA I VALLS

Pel que sembla, a meitat del mes de març de 1822, feia dies que a Bràfim hi havia saragata nocturna segons explicava el cap de la MNV de Vila-rodonà:

Dias había se sabía en esta Villa [Vila-rodonà], que todas las noches por las calles de la Villa de Bráfim andaban algunos hombres con armas y que a título de espiritados daban grandes alaridos y disparaban tiros a las puertas y ventanas de las casas que se les acomodaba y, en especial, a las de los Milicianos, y que pocos días ha decían que no eran espíritus malignos los que tenían, sino ángeles para matar todos los Constitucionales y Milicianos.⁸

Possiblement aquests fets van transcendir perquè els rebomboris nocturns van anar a més. El dissabte dia 16 de març a la tarda, van entrar a casa de Pere Garriga malbaratant-li les seves pertinences. Aquests homes, anomenats com *energúmenos*, eren encapçalats per

---

⁵ Jaime TORRAS: *Liberalismo y rebeldía Campesina. 1820-1823*. Barcelona, 1976.

⁶ Era una pràctica habitual de les partides reialistes quan entraven a les poblacions: l'afusellament i destrucció de la làpida o placa dedicada a la Constitució.

⁷ Carta signada per Andreu Leonart, dirigida al Cap superior polític 21.3.1822. Arnabat el cita com a cap de la MNV de Valls, com a propietari i com a membre de la maçoneria.

⁸ Carta d'Isidre Valentí i Bassa, *Alferez Comandante* de la MNV de Vila-rodonà, al Cap Superior Polític de Catalunya. 20.3.1822.

Josep Gasset, desertor d'artilleria, que amb un punyal a la mà va entrar a la casa disparant un tret contra la dona de Garriga, la qual feia vuit dies que havia parit. Sortosament la bala no va traspasar la fusta de la porta. Un milicià de Bràfim va córrer cap a Vila-rodona a demanar auxili a la MNV d'aquella població veïna. Cap a les onze de la nit, 19 milicians de Vila-rodona més 6 paisans arribaven a Bràfim i es presentaren a casa de l'alcalde. La rebuda no va ser massa favorable segons Isidre Valentí, cap de la MNV de Vila-rodona:

[...] *le dixé el motivo porqué había ido allí, que si necesitaba de nuestro auxilio estábamos prontos, y que él nos auxiliase para ver si podíamos pillar a dos o tres de las cabezas del motín, y se fué a consultarlo, bolvió, me entregó el pasaporte diciéndome que el Alcalde de Vilarrodona no le mandaba, que le íbamos a insultar a su casa, que no quería darnos auxilio, ni necesitaba del nuestro, y con esta mala respuesta nadie se atrevió a perderle en lo mas mínimo el debido respeto, y nos encaminamos a la casa del dicho Garriga [...]*

El cap de la MNV de Vila-rodona, intranquil davant la postura de l'alcalde, demanà reforços al comandant de la MNV de Valls, Joaquim Arbó, el qual va presentar-se a Bràfim, a 2/4 de 7 del matí, amb 14 homes. Havent-se assossegat la situació, es quedaren 8 milicians de cada població per a protegir els béns de Pere Garriga que transportava els mobles cap a Vila-rodona. A la tarda del diumenge dia 17, Josep Gasset, junt amb altres dels esperitats, insultaren un dels milicians que es quedaren a guardar la casa de Garriga. A la nit, l'alcalde va posar guàrdies de paisà als carrers del poble. Aquests cridaren: —morin els milicians, mori la constitució! El dilluns, l'alcalde de Bràfim va fer marxar els milicians, i es féu responsable de la casa de Garriga. El comandant de la MNV de Vila-rodona feia la següent reflexió sobre els motius o origen dels esvalots:

Según tengo entendido continua aún la bulla espiritada, y que su principio se juzga provenir de aversión al sistema constitucional.

Una altra opinió de la situació a Bràfim la donava Joaquim Arbó, comandant de la MNV de Valls que es presentà a la població la matinada del dia 17:

*Brafim I.S. poco afecto, por su desgracia, a las nuevas instituciones (gracias al zelo de sus autoridades Eclesiástica i Civil) está en un estado deplorable, y los pocos buenos que quedan en sus recintos se ven de continuo amenazados.*⁹

La percepció que clerecia i autoritats locals feien mans i mànigues per combatre el govern constitucional i els que li donaven suport, la tenia, també, Andreu Lleonart, de la MNV de Valls. Hi afegia encara tres altres personatges: els mestres, els frares i els jutges de primera instància. Feia una consideració de caràcter general:

⁹ Carta de Joaquim Arbó al *Gefe Superior Politico de la provincia de Cataluña*. 21.3.1822.

Todos estos males no sucederian si los curas Párrocos¹⁰ hubiesen tenido cuidado en dar cumplimiento a las repetidas órdenes en que se manda explicar la Constitución, si los maestros enseñasen el catecismo de ella, y en fin sinó rondase, como ronda baxo frívolos pretextos, tanto frayle disperso alucinado y haciendo ver al pueblo sencillo e inocente que los males que sufrimos nos vienen de la Constitución. Los alcaldes y Ayuntamientos no tienen el menor zelo en propagar el sistema y hacer ver al Pueblo los bienes que de él nos resultan y resultaran, lejos de esto miran con la mayor indiferencia que los curas y maestros no cumplan con sus deberes, y de este modo los malos trabajan inpúnemente y a salvo de los tiros de la ley. Los Jueces de 1ª Instancia llevan las causas con la mayor apatía y así el bueno se ve perseguido por el malvado que se burla de su bondad y condescendencia por no considerarse autorizado para hacer la justicia por si propio.

LA VERSIÓ DE L'AJUNTAMENT DE BRÀFIM. L'ALTRA CARA DE LA MONEDA

D'aquests fets, l'Ajuntament de Bràfim en donava una versió molt diferent. Tots els aldarulls que es produïren, sobretot a les nits, i que apuntaven contra les persones liberals, els consideraven l'expressió d'una malaltia que anomenaven *demonomania*. L'havien contret uns 25 homes joves. Els símptomes i la manifestació de la suposada malaltia eren els següents:

Los Energúmenos¹¹ en todas sus acciones, gestos y hablar tienen consternado a este Pueblo por los raptos¹² diabólicos que les arrebatan, sin que nadie puede contenerlos: corren de tal modo que es imposible alcanzarlos a exponer a unos perjuicios que es cosa extranatural el sostenerse en ellos sin peligro y en fin la vexación diabólica que sufren les existe a parpetar y a obrar según lo manifiesta en su adjuunto dictamen. Quando se hallan algunos de ellos en la Igla. con un idioma que nadie entiende contradicen al Predicador, y quando empieza uno siguen los demas con el mismo lenguaje aunque esten separados y sin que para ello se hayan confubulado. Si se hablan en la plaza en las calles o en el campo a ciertas horas del día en que mas les ataca la enfermedad del Demonomania empieza uno a proferir palabras inteligibles en alta y enérgica voz a los que contextan únicamente los que están infectados del mismo mal. A veces con nuestro propio idioma desvarien contra Dios, contra la Igla, contra el Gobierno y contra algunos particulares siendo de estos principalmente Pedro Garriga.¹³

---

¹⁰ Cal pensar que la majoria del clergat era partidari de l'antic règim, és a dir, de les formes absolutistes de govern. També hem de veure com una acció del govern liberal fou la supressió de molts convents, per exemple els servites de Vila-rodona, amb un objectiu important: augmentar les rendes de l'Estat i disminuir el nombre de frares i, contràriament, augmentar el nombre de sacerdots dedicats a les tasques de les parròquies. Qui ha tractat el tema amb profunditat és Gaspar FELIU I MONTFORT: *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Barcelona, 1972.

¹¹ D'aquesta manera eren anomenats els suposats malalts.

¹² Vol dir atac, crisi.

¹³ Informe de l'Ajuntament de Bràfim dirigit al *Gefe Superior Político de esta Provincia*. 20.3.1822. Estava signat per Joan Jové, Alcalde; Joan Valldosera i Manyé, Marc Sagarra, Josep Sirvent, Francesc Vivas, regidors.

L'Ajuntament de Bràfim pretenia donar a entendre que la suposada *demonomania* que patien un grapat d'*energúmenos* era una desgràcia que havien d'aguantar i que el poble, consternat, suportava amb compassió vers els afectats. Semblava que no s'hi podia fer res quan un "malalt", al vespre, cridava, i els altres sortint de casa anaven a reunir-se amb ell i junts "todo lo atolondran en grave sentimiento y aflicción de este Pueblo". I és clar que, segons aquesta versió, Josep Gasset, el que va disparar contra la casa de Pere Garriga, era el més afectat per la malaltia. Tot això ho manifestaven al cap superior polític de la província. Donaven, també, la seva versió de la presència de les MNV de Vila-rodona i de Valls:

[...] se presentaron a este Pueblo dos partidas de la Milicia Voluntaria de los Pueblos de Villarrodon y Valls cuyos Gefes después de haver tomado todas las avenidas Pueblo y circuido a manera de sitio con centinelas apostadas dando de continuo el quien vive, se presentaron al Alcalde Constitucional y el Gefe de la Milicia de Villarrodon le manifestó un Pasaporte del Alcalde de este Pueblo con que le autorizaba para poder pasar a Villa de Bráfim y otros Pueblos para la persecución de malechores, y en consecuencia le pidió ausilio para prender el expresado José Gaset contra quien hizo dicho Garriga la acusación del disparo de la Arma de fuego.

Era clar que l'Ajuntament de Bràfim cercava, en la conducta dels milicians de Vila-rodona i de Valls, ingredients negatius per a poder trametre al seu superior, presentant sempre els anomenats *energúmenos* com uns malalts:

No se debe pasar por alto el que hallándose en el Domingo cerca del medio día reunidos los milicianos en casa Garriga, oyeron la algasara y gritaría de siete o ocho Energúmenos que atacados del mal de que padecen se habían reunido como acostumbran, con cuyo motivo se alarmó y formó la Milicia frente la casa de Garriga y así formada pasaron por delante de ella los expresados Energúmenos siendo uno de ellos el mencionado José Gaset al que no dañaron, a pesar de haberlo un miliciano disparado un fusilaso a toca ropa lo que atribuyeron a una cosa extraordinaria.

Dit això semblava que ja tenien forces per a queixar-se de la presència de la MNV de Vila-rodona i de Valls:

La Milicia de Villarrodon y Valls con su conducta y cansiones del *Trágala*¹⁴ insultaron a los vecinos de este Pueblo cuyo carácter constitucional tienen bien acreditado al Gobierno.

---

¹⁴ *Trágala* (de las palabras "Tragala, tú servilón" con que empezava el estribillo) m. Canción con que los liberales zaherian a los partidarios del gobierno absoluto. *Diccionario de la Lengua Castellana por la Real Academia Española*. Duodécima edición. Madrid, 1884.

La queixa era sobretot per la decisió de l'alcalde de Vila-rodona d'enviar-hi la MNV. Per això l'Ajuntament de Bràfim demanava contundentment que s'abstinguessin d'anar-hi les milícies d'altres pobles a no ser que ho disposés el cap superior polític.

Juan Munarriz, cap superior polític, des de Barcelona no s'empassà la història de la malaltia batejada *demonomania*. El dia 23 de març escrivia a l'alcalde de Bràfim posant dubtes a les raons que es donaven dels aldarulls, convençut que l'ordit era un altre.

Los hechos que se refieren y las ocurrencias a que da motivo según el concepto de V. la enfermedad que llama Demonomanía pueden atribuirse tal vez a unas causas distintas de las que se suponen cuando observo que el espíritu público no está en ese pueblo en tan buen sentido como sería de desear. El lance que V. refiere de haberse presentado José Gaset a la de Pedro Garriga disparándole un arma de fuego, me consta de un modo positivo¹⁵ con sus pormenores y procedimientos escandalosos contra el sistema constitucional y la milicia de que es cabo comandante el citado Pedro Garriga.¹⁶

El cap superior polític trobava correcta i oportuna l'actuació de les MNV de Vila-rodona i Valls i contràriament mostrava la seva sorpresa davant del fet que l'Ajuntament de Bràfim no estigués "penetrado de las sanas ideas que animarian a la milicia de Vilarrodona y a la de Valls". Advertia a l'alcalde que si ho creia convenient autoritzaria la presència de milícies de pobles veïns, i l'exhortava a prendre mesures enèrgiques. Per a la curació de la suposada malaltia recomanava:

[...] debe V. cuidar muy escrupulosamente de que cada uno se cuye de en su casa si la necesidad lo exigiese, y al propio tiempo precaver que este punto no vaya tomando un carácter poco decoroso con escándalo de los demas pueblos [...]

Set dies més tard, Juan Munarriz tornava a cursar un ofici a l'alcalde retraient-li que no havia rebut cap resposta, tal i com li havia ordenat. Davant d'això, i davant la continuïtat de la situació a Bràfim, el cap superior polític no atenia a més raons i ordenava iniciar tràmits judicials:

Sin embargo ninguna contestación he tenido, pero si nuevos avisos de los excesos cometidos a la sombra de esa decantada enfermedad atacando la constitución y leyes que nos gobiernan; por consiguiente sin prejuicio de cuanto previene en mi citado oficio de 23 del corriente debo advertir a ese Alcalde constitucional que forme con actividad las diligencias de sumaria información para pasarlas despues al Juez de 1ª instancia, contra los perturbadores del orden y tranquilidad pública sin consideración a si están o no poseídos de la enfermedad que se supone y a que se da ascenso indevidamente.¹⁷

---

¹⁵ Tenia la informació tramesa pels caps de les MNV de Vila-rodona i Valls.

¹⁶ Còpia de l'ofici del Sr Gefe Politico a l'alcalde de Bràfim. 23.3.1822.

¹⁷ Còpia de l'ofici dirigit a l'alcalde de Bràfim. 30.3.1822.

LA VERSIÓ MÈDICA DE LA DEMONOMANIA

L'any 1822 el metge de Bràfim era Antoni Bosch i Cardellach¹⁸ (1758-1829), un sabadellenc que va exercir a Bràfim durant dos períodes: el primer, entre el 1783 i el 1787, i el segon, des del 1804 fins almenys l'any que ens ocupa. Bosch i Cardellach va combinar l'exercici de la professió amb la investigació mèdica i amb la recerca històrica. Entre les memòries mèdiques que va escriure n'hi ha una sobre l'epidèmia de verola a Bràfim de l'any 1787. Molt interessant és també el diari que escriu durant la Guerra del Francès, des de Bràfim.¹⁹

Bosch i Cardellach, el març del 1822, va haver de fer un informe²⁰ a petició de l'Ajuntament de Bràfim sobre l'esmentada *demonomania*. Esteban Canales afirma que "va fer el seu dictamen en un to asèptic, evitant la complicitat". En aquells moments era un home de 64 anys, que situat en aquesta alçada de la vida no devia voler complicar-se-la. Canales probablement té raó quan afirma que podríem situar-lo ideològicament en un liberalisme moderat, però sense compromisos. Veiem com el metge de Bràfim en els seus dos informes seguia la corda a l'Ajuntament reconeixent com a malalts els protagonistes dels aldarulls. Tanmateix, en les descripcions que feia, en l'opinió que donava i en els remeis que prescrivia pensem que és possible fer-hi una lectura entre línies d'una fina crítica.

Manifestava en primer lloc que eren uns 25 els que patien la malaltia, homes d'entre 20 i 30 anys, tot i que l'origen el situava "un año atrás en que una muchacha se presentó como energúmena". Els classificava en tres categories: *energúmenos*, *obsessos* i *melancónicos*, que feia a partir de les informacions dels mateixos malalts, dels seus familiars o de:

[...] *los inteligentes que zelan su salud y tranquilidad siendo los principales algunos del Venerable Clero de esta Parroquia.*

Podríem llegir-hi aquí una adjudicació de responsabilitats envers una part del clero? Veiem ara com descrivia els primers:

Llamo energúmenos aquellos que en sus palabras, gestiones e ideas llevan un quid Divinum que las dá a conocer muy preter-naturales como poseidos del maligno espíritu. De esta clase son los dos primeros enfermos y otros dos de los que enfermaron en la ultima temporada.

El segon grup hi és descrit amb més detall i extensió. Veurem com d'alguna manera els titlla de depravats, ridículs i fanàtics. També és fàcil endevinar, segons l'explicació, un excés d'alcohol en els suposats malalts.

---

¹⁸ Una síntesi biogràfica la podeu trobar en la introducció de Miquel Forrellad Solà a: *Anales de la Villa de Sabadell desde el año 987 hasta el de 1770. Su autor Antonio Bosch y Cardellach, Médico de dicha Villa y de Bràfim. Sabadell, 1992.*

¹⁹ Publicada a: "Una visió més real de la Guerra del Francès: la història de Bràfim d'en Bosch i Cardellach" A cura d'Esteban Canales Gili. *Recerques 21*. Barcelona, 1988.

²⁰ Informe d'Antoni Bosch i Cardellach. 19.3.1822.

Con el nombre de Obsessos entiendo unos exelentes maníacos de una imaginación depravada con mucha ridiculez y fanatismo en sus gestos, idioma afrancesado, loquacidad y abuso en sus cosas regulares. Todos al principio se quejan de gran pesadés en la parte anterior de la cabeza, de algunos sueños perturbados e inapetencia: después de unos ocho o doze dias se sienten como un hormiguero en las extremidades inferiores, que les va subiendo hasta prenderles despues todo el cuerpo como entre carne y cuero, quedándoles libres las cavidades y entrañas. Sus insultos²¹ son a veces de pocos instantes, y otras veces son como continuos o de muchas horas; siempre son diarios y mas recios hacia a la noche: durante ellos suelen perceberse como un dolor opreçivo y penetrante en la frente: entonces se olvidan y abandonan sus tareas domésticas, intereses y familia, corren, saltan, gritan, se enfurecen, hacen alarde de sus armas y fuerzas; todo lo atolondran, apenas comen y solo beben. Pasado el insulto o paroxismo se ponen cabis-bajos, llorosos, tristes, y apesadumbrados, olvidando las irregularidades que acaban de cometer; buelven a su casa continuan sus tareas labrantiles, hasta que oyendo a otro de la misma enfermedad se va tras él con un nuevo insulto.

El tercer grup ens el pinta de la mateixa manera, però carregat de fonamentalisme religiós.

En la tercera especie que llamo Melancólicos cuento algunos de los obsessos que suelen adolecer de las mismas afecciones, añadiéndose que mas comunmente parecen poseidos de una idea particular. Este se presenta ocupado de una mania religiosa, como un emisario de la Divina Justicia: aquel se enfurece contra los que no son de su parecer: el otro (y estos son los mas) no presenta sinó ideas que fanatizan con sus trastornos de entendimiento.

Exposada la descripció de les tres divisions que Bosch i Cardellach realitzava dels suposats malalts, indicava els remeis que creia oportuns. Uns els remetia a l'Església i a tots els receptava comunicació amb els altres. I, finalment, creia que calia aplicar-hi antispasmòdics.

A los Energúmenos los entregaría a una curación qual usa Nuestra Madre la Iglesia; y en ellos veo que la medicina poco pueda aprovechar: sin embargo les seria útil la curación siguiente.

A los Obsessos y Melancólicos los separaría enteramente sin poderse comunicar, ni ver, ni saber de los demás. Nuestra experiencia acredita que estos enfermos (y otros de semejantes afectos nerviosos que he visto en mi larga práctica) se contagian por la vista e imaginación; y tengo por tan importante esta separacion, que de ella solo me atrevería esperar mucho. Al mismo tiempo aplicaría un methodo antiespasmódico variándolo según las circunstancias.

---

²¹ Ho hem d'interpretar no com unes paraules ofensives sinó com a "acontecimiento ó asalto repentino y violento", segons descripció del *Diccionario de la Lengua Castellana por la Real Academia Española*. Duodécima edición. Madrid, 1884.

EL DECREIXEMENT DE LA DEMONOMANIA

A finals de març, Bosch i Cardellach redactava un altre informe sobre la situació de la *demonomania* que havia sofert una davallada important tant en el nombre d'afectats com en els símptomes:

[...] *antes eran todos maniacos, esto es furiosos atrevidos; hoy melancólicos, esto es tímidos, quietos, al parecer suspicaces: antes era su ocupacion correr, alborotar, siempre gritar y enredar; hoy estan muy pacíficos, silenciosos en sus casas o en la labranza, a que se aplican con todo ahínco: antes casi siempre estaban juntos; ahora huyen el trato de los demas compañeros: antes algunos de ellos estaban sobre las armas; ahora todos las abandonan, ninguno las quiere: padecian antes sus insultos diarios y en algunos casi continuos siempre fuertes y temibles; ahora en casi todos son leves y cortos y los tienen pocas veces en la semana, y algunos la han pasada entera sin tenerlos.*²²

Deia el metge que els canvis podien atribuir-se a diversos motius. Exposava que no seria estrany que algú sospités que es devia al fet que ja no hi havia ningú que excités i animés els joves. Per què deia això? Probablement i en primer lloc, perquè era el que va succeir. També perquè, segurament, era el que ell realment creia i no ho podia expressar afirmativament i en primera persona. Per això és possible que considerant-ho un factor important ho deixés anar entre línies. Si no fos així no tenia massa sentit que apuntés aquesta possibilitat. Per altra part veiem com després de plantejar aquest supòsit s'investia del càrrec de metge dient: "pero hablando medicamento yo debo atribuirlo a dos causas", com si es guardés la seva opinió com a ciutadà.

Les dues causes que apuntava es referien en primer lloc a la meteorologia: s'havia passat de temperatures altes, sequera i vents de ponent a uns dies més humits i suaus. La segona causa era deguda a la seva intervenció i a la dels poders locals.

2ª causa es que entonces estos enfermos se mostraban incorregibles, no se sugetaban a dieta alguna, ni a remedio que mitigase su mal; estaban ociosos casi desfallecidos por no comer y al parecer no omitian medio de quantos podian aumentar o agusar su mal: ahora la medicina ha desplegado sus resortes con algunos remedios, y ha aplicado en quanto ha podido el régimen moral de Pinel²³ con toda su extención, sin omitir los demas medios dietéticos con la indicación conveniente. La eficacia y acierto de la aplicación de este método debe en gran parte atribuirse al zelo del Rdo Párroco y demás Eclesiásticos, y al Alcalde y corporación municipal que con otras gentes sensatas no perdonan a gastos y diligencias para su feliz consecución teniendo hombres que insessantemente velan sobre tales enfermos.

---

²² Informe d'Antoni Bosch i Cardellach. 28.3.1822.

²³ Philippe Pinel. Metge del Llenguadoc (1745-1826). Esdevingué el metge més famós de la Il·lustració. Se l'ha considerat com un precursor de la psiquiatria moderna.

Entrats ja al mes d'abril l'Ajuntament donava més informació sobre la situació decreixent de la malaltia, que ho presentava com un assoliment de tot el poble així com també d'uns capellans exorcistes. Veiem-ho:

*Cuyo apasiguamento y tranquilidad hemos logrado no perdonando fatigas e incesantes desvelos de día y noche, tanto de nuestra parte como de la de los mismos interesados de los enfermos, y finalmente de la de todo el pueblo entero; y así hemos logrado también que por parte del multiplicado zelo de los Reverendos Exorcistas (que de continuo no cesan de tomar grande trabajo en exorcisar a los demonomaniacos) que solamente quando a uno, dos o mas de tres de estos les arrebatara el mal, en poniéndoles los exorcistas un precepto dende la Iglesia de dende qualquiera otra parte a que se halla el exorcista aún que estén muy lexos el enfermo del exorcista y sin poderse ver el uno al otro, al instante se presenta el enfermo delante del exorcista y entonces le apasiguan y queda el enfermo como si nada les hubiese sucedido y sin que se acuerde del tránsito que le pasó.*²⁴

Segons la versió de l'Ajuntament, gairebé fou un miracle. En aquesta història d'aquests aldarulls de la *demonomania* hi hem de veure l'acció d'uns joves de connotacions realistes, per tant oposades al govern constitucional, capitanejades per Josep Gasset, que culminaren en l'acció contra el cap de la MNV de Bràfim Pere Garriga. Tot això, consentit o estimulat per l'Ajuntament i de ben segur pel clergat local. La intervenció de les MNV de Vila-rodona i Valls va provocar el rebuig del poder municipal, de ben segur, perquè venien d'una població veïna amb qui hi hauria la lògica rivalitat i que estava situada en posicions polítiques diferents. La curació de la malaltia, malgrat la intervenció de la medicina i de l'Església, seria conseqüència dels seriosos advertiments del Cap Superior Politic com per exemple aquest:

*[...] he dictado ya providencias oportunas para sofocar el espíritu de partido a que se dá pábulo²⁵ por los supuestos energúmenos y con esta fecha repito orden para que se prosigan con actividad las diligencias convenientes.*²⁶

És fàcil pensar que les forces vives de la població, Ajuntament, clergat, metge i persones rellevants, davant les serioses amenaces vingudes des de l'autoritat superior, optessin per desmantellar els aldarulls diaris, planejats per amenaçar les cases dels liberals. De totes maneres ho farien afirmant que el que succeí a Bràfim, el mes de març de 1822, era el resultat d'una estranya malaltia que anomenaren *demonomania*.

---

²⁴ Informe de l'Ajuntament de Bràfim dirigit al *Gefe Superior politico de Cataluña* signat per Joan Jové, alcalde, i Marc Sagarra, Joan Valldocera i Mañé, Josep Sirvent i Francesc Vivas, regidors. 12.4.1822.

²⁵ Aliment.

²⁶ Còpia d'un ofici de Juan Munarriz a Joaquin Ayerve. 30.3.1822.